

LAGUTSKOTTETS UTLÅTANDE 17/1999 rd

Statsrådets skrivelse med anledning av ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv (penningtvätt)

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagens talman lämnade den 24 november 1999 statsrådets skrivelse med anledning av ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv (penningtvätt) (U 44/1999 rd) till stora utskottet för behandling och bestämde samtidigt att lagutskottet skall lämna utlåtande om ärendet till stora utskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsrådet Seppo Tanninen, finansministeriet

- lagstiftningsrådet Jukka Lindstedt, justitieministeriet
- överkommissarie Matti Rinne, inrikesministeriet
- regeringsrådet Timo Kaisanlahti, handels- och industriministeriet
- kriminalinspektör Jaakko Christensen, centralkriminalpolisen
- generalsekreterare Markku Ylönen, Finlands Advokatförbund
- CGR-revisor Tiina Torniainen, CGR-föreningen
- direktör Maj-Lis Saarikivi, Centralhandelskammaren.

STATSRÅDETS SKRIVELSE

Förslaget

Avsikten med förslaget är att uppdatera penningtvättdirektivet samt utvidga dess tillämpningsområde med beaktande av Europaparlamentets resolutioner, Europeiska rådets beslut och de gemensamma åtgärder som rådet antagit.

Artikel 1 i förslaget gäller ändringar i penningtvättsdirektivet från 1991. Genom punkt 1 ändras penningtvättsdirektivets artikel 1, som innehåller definitioner. Definitionerna av kreditinstitut och finansiella institut preciseras.

Definitionen av för brott till penningtvätt ändras så att den utom narkotikabrott även omfattar organiserad brottslighet och olaglig verksamhet

som skadar gemenskapernas finansiella intressen samt också alla andra brott som medlemsstaterna räknar som förbrott till penningtvätt.

Det föreslås en ny artikel 2 a i direktivet. I den anges de företag, yrkesgrupper och verksamheter som direktivet skall tillämpas på. Direktivets tillämpningsområde kompletteras med externa revisorer, fastighetsmäklare, handlare som köper och säljer varor av högt värde såsom ädelstenar eller ädelmetaller, penningtransportörer samt driftsansvariga för, ägare till och chefer för kasinon. Dessutom skall direktivet omfatta oberoende jurister.

Artikel 3, som gäller skyldigheten att fastställa kundernas identitet, ändras så att det bestäms om distansidentifikation av kunder i den nya bilagan till direktivet.

Enligt artikel 3 i förslaget skall det ändrade direktivet genomföras på nationell nivå senast den 31 december 2001.

Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet förhåller sig positivt till förslaget. Penningtvätt är en del av den ekonomiska brottsligheten och den ekonomiska gråzonen. Statsrådet anser att det är viktigt att minska den ekonomiska brottsligheten och den ekonomiska gråzonen samt de skador de förorsakar. Den ekonomiska brottsligheten och den ekonomiska gråzonen ingår ofta i en internationell verksamhet och därför är det motiverat att penningtvätt bekämpas genom internationellt samarbete. Europeiska gemenskapernas direktiv utgör en del av detta samarbete.

Enligt statsrådet är det nödvändigt att utvidga den definition av brott som används i det gällande direktivet.

Statsrådet anser att det är motiverat att bokförare och revisorer samt oberoende jurister ingår i tillämpningsområdet för direktivet. Statsrådet finner det dock angeläget att direktivet säkerställer att förtroendeförhållandet mellan rättegångsbiträdena och deras klienter bibehålls.

Statsrådet strävar ytterligare efter att rådets arbetsgrupp skall utvidga direktivets tillämpningsområde så att den avgörande faktorn inte skall vara yrkesbeteckningen eller utbildningen utan den erbjudna tjänsten.

Vår lagstiftning omfattar merparten av de bestämmelser i den nationella lagstiftningen som förutsätts av direktivförslaget men åtminstone bör tillämpningsområdet för lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt utvidgas med anledning av det.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Direktivförslaget syftar till att uppdatera direktivet om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar från 1991 (penningtvätt) och att utvidga dess tillämpningsområde.

De viktigaste ändringarna med hänsyn till lagutskottets kompetensområde gäller definitionen av s.k. förbrott och en utsträckning av rapporteringsskyldigheten till oberoende jurister. Direktivförslaget avser att effektivisera åtgärderna mot den ekonomiska brottsligheten och förverkandepåföljderna för vinning av brott. Utskottet ställer sig i princip positivt till förslaget och menar att det internationella samarbetet är viktigt när det gäller att bekämpa den allvarliga ekonomiska brottsligheten.

Förbrott

Enligt det nuvarande direktivet kan endast narkotikabrott utgöra förbrott till penningtvätt. Nu föreslås att definitionen av förbrott ändras så att den också omfattar organiserad brottslighet, olaglig verksamhet som skadar Europeiska gemenskapernas finansiella intressen samt andra brott som medlemsstaterna räknar som förbrott till penningtvätt.

Direktivet om penningtvätt har i Finland verkställts bl.a. genom lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt och genom ändring av 32 kap. 1 § 2 mom. strafflagen så att penningtvätt har kriminaliserats som häleri. Enligt denna bestämmelse kan vilket brott som helst vara förbrott till penningtvätt. En ändring av direktivet kräver därför inte att strafflagen ändras.

I likhet med statsrådet anser utskottet att det är nödvändigt att definitionen av förbrott i direktivet utvidgas i enlighet med samma principer som man redan nationellt kommit överens om.

Rapporteringsskyldighet

Det föreslås att en ny artikel 2 a fogas till direktivet, enligt vilken direktivet bl.a. tillämpas på oberoende jurister när de hjälper eller företräder en klient vid köp av fastigheter och genomförande av olika finansiella transaktioner. Enligt bestämmelsen skall jurister självmant lämna myndigheter upplysningar om alla förhållanden som kan tyda på penningtvätt. Någon rapporteringsskyldighet föreligger dock inte om det gäller sådan information som jurister får från en klient för att kunna företräda denne i en rättsak. I slutet av artikel 6.3 i direktivförslaget finns ett nytt undantag från denna undantagsbestämmelse. Enligt undantaget skall jurister dock lämna upplysningar även när det gäller information som de har fått för en rättsak, om det finns skäl att misstänka att rådgivning efterfrågas i syfte att underlätta penningtvätt.

Det förtroendeförhållande som skall råda mellan ett rättegångsbiträde och hans eller hennes klient är en av rättsstatens grundpelare. Den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter samt Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna innefattar de grundläggande bestämmelserna om en rättvis rättegång. Den som har anklagats för ett brott har rätt att försvara sig personligen eller genom ett rättegångsbiträde som han själv har utsett. Även om det inte finns någon uttrycklig bestämmelse om saken anses denna rättighet inbegripa också rätten till en konfidentiell förhandling med biträdet. Bestämmelsen om en rättvis rättegång har tagits med i 16 § regeringsformen och 21 § den nya grundlagen.

Det finns flera bestämmelser på lagnivå om advokaters, biträdens och rättegångsbiträdens tystnadsplikt. Enligt 5 b § lagen om advokater får en advokat eller hans biträde inte utan lov röja en enskild persons eller en familjs hemlighet eller en affärs- eller yrkeshemlighet som han fått kännedom om i sitt uppdrag. Enligt 15 kap. 17 § rättegångsbalken får ett ombud, ett rättegångsbiträde eller deras biträden inte olovligen röja en enskild persons eller en familjs hemlighet, som huvudmannen anförtrott honom, eller

någon annan sådan förtrolig omständighet som han fått kännedom om i sitt uppdrag. Sekretessbrottet bestraffas enligt 38 kap. 1 eller 2 § strafflagen, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag.

Det förtroendefulla förhållandet mellan ombudet eller rättegångsbiträdet och klienten framgår också av 17 kap. 23 § rättegångsbalken. Ett ombud eller rättegångsbiträde får inte utan huvudmannens samtycke vittna om vad huvudmannen anförtrott honom för målets utförande. Rättegångsbiträdet för den anklagade kan inte förpliktas att vittna ens i en rättegång som gäller allvarliga brott. Andra kan förpliktas att vittna endast om det är frågan om ett brott som kan leda till fängelse i sex år eller mera.

Utskottet påpekar att statsrådets skrivelse inte i tillräcklig grad beaktar behovet av att ändra lagstiftningen i Finland, om direktivförslaget antas utan ändringar. Skrivelsen redogör inte för de ändringar i lagstiftningen som blir aktuella med anledning av juristernas rapporteringsskyldighet.

När det gäller att bedöma behovet av att utvidga rapporteringsskyldigheten bör man beakta att brottsrekvisitet för häleri är rätt så omfattande. Den som tar emot, omvandlar, överlåter eller överför tillgångar eller annan egendom som han vet har förvärvats genom brott eller som kommit i stället för dessa tillgångar eller denna egendom för att dölja eller maskera deras olagliga ursprung eller för att hjälpa gärningsmannen att undandra sig de rättsliga följderna av brottet gör sig skyldig till ett häleribrott. Därför gör sig t.ex. en jurist som tar itu med en sådan uppgift på sin klients vägnar eller rådgör honom själv skyldig till brottet som gärningsman eller delaktig. Rapporteringsskyldighet har i de fallet naturligtvis inte någon betydelse, eftersom ingen är skyldig att främja en utredning av sitt eget brott.

Med stöd av det ovan anförda anser utskottet att direktivförslaget bör ändras så att det förtroendefulla förhållandet mellan ett rättegångsbiträde och dennes klient tryggas. Artikel 6.3 i förslaget bör ändras så att rapporteringsskyldigheten inte gäller information som jurister får från

en klient för att kunna företräda denne i en rätts-sak.

Det föreslås att rapporteringsskyldigheten utvidgas att också gälla revisorer. Lagstiftningen om revisionen hör till ekonomiutskottets kompetensområde och utskottet har därför behandlat ärendet i ett utlåtande (EkUU 12/1999 rd — U 44/1999 rd). Som komplettering till utlåtandet påpekar lagutskottet att om revisorerna åläggs en rapporteringsskyldighet bör auktoriserade revisorer och lekmannarevisorer behandlas lika.

Utlåtande

Lagutskottet anför vördsamt som sitt utlåtande

att utskottet tillstyrker direktivförslaget med statsrådets anmärkningar och förutsätter att ett förtroendefullt förhållande mellan rättegångsbiträdet och dennes klient tryggas.

Helsingfors den 15 december 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /saml
Jyri Häkämies /saml
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /fkf
Annika Lapintie /vänst
Paula Lehtomäki /cent

Kari Myllyniemi /cent
Kirsi Ojansuu /gröna
Veijo Puhjo /vänst
Susanna Rahkonen /sd
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent
Marja Tiura /saml
Raimo Vistbacka /saf.

AVVIKANDE ÅSIKT

Det är nödvändigt att förhindra penningtvätt som en del av åtgärderna för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten och den ekonomiska gråzonen. Detta förutsätter också sådana lagstiftningsmässiga ändringar och justeringar som anförts i utlåtandet. Behovet av åtgärderna är större på europeisk och internationell nivå än på det nationella planet.

Förtroendeförhållandet mellan ett rättegångsbiträde och dennes klient är en av rättsstatens grundpelare. Enligt undantagsbestämmelsen i artikel 6 i direktivförslaget behöver jurister som regel inte lämna upplysningar som de får från en klient för att kunna företräda denne i en rättssak.

Rättegångsbiträdet skall dock lämna information som denne fått från en klient först "om det finns skäl att misstänka att rådgivning efterfrågas i syfte att underlätta penningtvätt". Vi anser att kravet i tillräcklig grad begränsar rapporteringsskyldigheten och inte äventyrar förtroendeförhållandet.

Avvikande från utskottets utlåtande anser vi att direktivförslaget och statsrådets skrivelse inte behöver ändras i enlighet med utskottets förslag för att förtroendeförhållandet mellan rättegångsbiträdet och dennes klient skall kunna tryggas.

Helsingfors den 16 december 1999

Kari Myllyniemi /cent
Raimo Vistbacka /saf

